

FUQAROLARNING O'ZINI O'ZI BOSHQARISH ORGANLARINING DAVLAT XUSUSIY SHERIKLIK BITIMIDA ISHTIROK ETISHINING HUQUQIY TABIATI

Qilichev Xayrulla Mamatovich

IIV Akademiyasi Fuqaroviy-huquqiy fanlar
kafedrası boshlig'i, yuridik fanlar bo'yicha
falsafa doktori (PhD), dotsent

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18720840>

Yangi O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik mexanizmi infratuzilma obyektlarini qurish va rivojlantirishning asosiy vositalaridan biriga aylanmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 21-dekabrdagi "O'zbekiston mahallalari uyushmasi faoliyatini yo'lga qo'yish va mahallalarda boshqaruv tizimini takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" PQ-402-son qarori mahallalarni isloh qilish jarayonida yangi bosqichni belgilab berdi. Qarorning 11-bandiga ko'ra, O'zbekiston mahallalari uyushmasiga uch yil muddatda namunaviy mahalla binolarini qurish va topshirish vazifasi yuklatilgan. Bu jarayon moliyalashtirishning an'anaviy davlat byudjetidan tashqari turli manbalarini, jumladan davlat-xususiy sheriklik (keyingi o'rinlarda DXSH deb yuritiladi) mexanizmlarini keng qo'llashni nazarda tutadi. Shuning uchun ushbu masalani fuqarolik huquqi va davlat-xususiy sheriklik nazariyasi nuqtai nazaridan atroflicha yoritish muhim ahamiyatga ega.

Ushbu normativ hujjatlarning qabul qilinishida esa, O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 10-maydagi O'RQ-537-son "Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida"gi Qonuniga uzviy bog'liqdir. Ushbu qonun O'zbekistonda davlat va xususiy sektor hamkorligini huquqiy asosda rivojlantirishning ilk qadamlaridan biri bo'lgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 30-apreldagi PF-6218-son Farmoni bilan tasdiqlangan 2021 — 2023 yillarda davlat organlarining faoliyatini tartibga soluvchi qonunchilik hujjatlarini tizimlashtirish bo'yicha "yo'l xaritasi"ning 26-bandida davlat-xususiy sheriklik sohasini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlarni tizimlashtirish belgilangan. Yana bir hujjat O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 21-dekabrdagi PF-269-son Farmoni bilan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish agentligi tugatilgan holda, uning vazifalari va funksiyalari Iqtisodiyot va moliya vazirligiga o'tkazilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Milliy qonunchilik bazasini kompleks tizimlashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2021-yil 30-apreldagi PF-6218-son hamda "Yangi O'zbekiston ma'muriy islohotlarini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2022-yil 21-dekabrdagi PF-269-son farmonlari

ijrosini ta'minlash, shuningdek, davlat-xususiy sheriklik sohasini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlarni kompleks tizimlashtirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 30-oktabrda "Davlat-xususiy sheriklik sohasini yanada takomillashtirish hamda kompleks tizimlashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi VMQ 720-sonli qarori qabul qilgan. Ushbu qaror prezident investitsion va huquqiy islohotlarga asos solgan hujjatlarning amaldagi reja va bajarilishini ta'minlamoqda. Turli miqyosdagi loyihalar uchun aniq realizatsiya yo'l xaritalarini va moliyaviy kafolat mexanizmlarini mustahkamlab kelmoqda. Institusional jihatdan — loyihalar monitoringi, reyestrini yuritish, moliyalashtirish va tender jarayonlarini tizimli belgilangan tartibda tashkil etish voqealigiga erishilmoqda.

Yuqoridagi ma'lumotlardan kelib chiqish aytish mumkinki, Mahalla uyushmasi va xususiy sektor o'rtasida mahalla fuqarolar yig'inlarining binolarini qayta qurish yoki rekonstruktura qilish yuzasida davlat xususiy sheriklik bitimini tuzish amaliyoti kengayib bormoqda. Shu boisdan DXSH bitimining huquqiy tabiati haqidagi nazariyalarni tahlil etish o'rinli sanaladi.

Zamonaviy tadqiqotlarda davlat-xususiy sheriklik sohasida sheriklik to'g'risidagi shartnomaning huquqiy tabiati bahsliligicha qolmoqda. Hozirgi vaqtda bu masala, go'yoki, qonunchilik darajasida hal etilgandek tuyulsa-da, mazkur mavzudagi ilmiy bahslar to'xtamadi, balki yangi turtki oldi. Masalan, A.V.Belitskaya davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi bitimning fuqarolik-huquqiy tabiatiga ishora qilinishi qonun chiqaruvchining kamchiligi, deb hisoblaydi. Chunki mazkur shartnomada ommaviy-huquqiy elementlar ham ko'zga tashlanadi [2]. Bundan farqli o'laroq, D.V. Kachkin va R.R. Repin esa "davlat-xususiy sheriklik, munitsipal-xususiy sheriklikga oid qonun hujjatlarida bayon etilgan qoidalarni qo'llab-quvvatlaydilar [3]. A.V.Belitskaya va D.V.Kachkin va R.R.Repin pozitsiyalari o'rtasidagi farq huquqiy tabiat masalasining ko'p qirrali ekanini ko'rsatadi. Belitskaya shartnomadagi davlatning ustuvor rolini, ijtimoiy vazifalarni va ommaviy-huquqiy xususiyatni birinchi o'ringa qo'ysa, Kachkin va Repin esa qonunchilikdagi huquqiy aniqlik va fuqarolik-huquqiy mohiyatni himoya qiladi.

Ma'lumki, doktrinal darajada DXSH loyihalarini amalga oshirish uchun tuziladigan investitsiyaviy shartnomalarning huquqiy tabiatini belgilashda uchta asosiy yondashuv shakllangan [4].

Birinchi yondashuvga ko'ra, bunday shartnomaviy konstruksiyalar ma'muriy shartnomaning bir turi sifatida qaraladi. Masalan, S.V.Shoroxov konsessiya

shartnomasi misolida uning ommaviy-huquqiy belgilari mavjudligini ta'kidlaydi [5].

DXSH loyihalarini amalga oshirish uchun tuziladigan shartnomalarning huquqiy tabiatini tushinishda *ikkinchi yondashuv* o'tish bosqichi hisoblanadi. Uning tarafdorlari bunday shartnomalarni aniq holda na ommaviy-huquqiy, na xususiy-huquqiy deb tan olish mumkin, deb hisoblaydilar [6]. Biroq bu pozitsiya yetarli darajada asoslanmagan. Chunki to'g'ri hisoblanishicha, "ommaviy-xususiy huquqiy munosabatlar" degan narsa mavjud emas – ular yo xususiy, yo ommaviy bo'lishi mumkin [7]. Albatta, har qanday huquqiy kategoriya turli manbalardan kelib chiqqan elementlarni o'z ichiga olishi mumkin, biroq ulardan ma'lum qismi doim boshqalardan ustun turadi. Ana shu tarkibiy qismlarni tahlil qilish orqali muayyan hodisaning huquqiy tabiatini belgilash mumkin.

DXSH loyihalarini amalga oshirish uchun tuziladigan shartnomalarning huquqiy tabiatini belgilashda *uchinchi keng tarqalgan yondashuv* ularni xususiy-huquqiy shartnomalar qatoriga kiritishdir. Bu pozitsiya tarafdorlari qatorida V.F.Popondopulo [8], D.V.Kachkin va R.R.Repin [9], D.A.Samovolov [10] va boshqalar bor. Ushbu tadqiqotchilarning fikri eng asosli tuyuladi, chunki ushbu shartnomalarning fuqarolik-huquqiy tabiatini ko'rsatib beruvchi aniq belgilari mavjud.

Shu asosda quyidagi umumiy xulosaga kelish mumkin:

DXSH shartnomasi faqat fuqarolik-huquqiy yoki faqat ommaviy-huquqiy deb belgilanishi uning tub mohiyatini to'liq aks ettirmaydi.

Uning tabiati gibrid, ya'ni xususiy va ommaviy huquq normalari uyg'unlashgan qo'shma institut sifatida qaralishi lozim.

Qonunchilikda shartnomani fuqarolik-huquqiy deb belgilash amaliyotda barqarorlik va huquqiy aniqlikni ta'minlasa-da, doktrinal tahlilda uning ommaviy elementlarini inkor etmaslik zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://ferghana.uz/site/view/news/>
2. Белицкая А.В. Государственно-частное партнерство: понятие, содержание, правовое регулирование: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М., 2010. С 17.
3. Комментарий к Федеральному закону "О государственно-частном партнерстве, муниципально-частном партнерстве в Российской Федерации и внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации" (научно-практический, постатейный).

4. Публично-частное партнерство в России и зарубежных странах: правовые аспекты / С.А. Белов, Е.В. Гриценко, Д.А. Жмулина и др.; под ред. В.Ф. Попондопуло, Н.А. Шевелевой. – М.: Инфотропик Медиа, 2015 С.13
5. Шорохов С.В. Концессионное соглашение как форма публичного управления: сравнительно-правовое исследование : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М., 2009.С 11-12.
6. Винницкий А.В. Публичная собственность. М. : Статут, 2013 С.248.
7. Попондопуло В.Ф. Правовой режим предпринимательства. СПб., 1994. С.167.
8. Комментарий к Федеральному закону “О государственно-частном партнерстве, муниципально-частном партнерстве в Российской Федерации и внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации” (научно-практический, постатейный) / Е.В. Гриценко, Е.А. Дмитрикова, А.К. Долгов и др.; под ред. В.Ф. Попондопуло, В.В. Килинкарлова. М. : Инфотропик Медиа, 2016.
9. Самоловов Д.А. Соглашение о государственно-частном партнерстве как гражданскоправовой договор // Имущественные отношения в Российской Федерации. 2015. № 8. С. 22.
10. Публично-частное партнерство в России и зарубежных странах: правовые аспекты / С.А. Белов, Е.В. Гриценко, Д.А. Жмулина и др.; под ред. В.Ф. Попондопуло, Н.А. Шевелевой. – М.: Инфотропик Медиа, 2015. С.20

